

Sundinska huset i Västerås

- fönsterrenovering 2008

Antikvarisk kontroll

Kvarteret Lovisa 3
Västerås domkyrkoförsamling
Västmanland

Helén Sjökvist

Sundinska huset

Fönsterrenovering 2008

Antikvarisk kontroll

Kvarteret Lovisa 3
Västerås domkyrkoförsamling
Västmanland

Helén Sjökvist

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2008

Omslagsfoto: Sundinska huset sett från stadsparken. Foto: Helén Sjökvist.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-86019-78-5

Tryck: Kulturmiljövård Mälardalen 2008.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Historisk bakgrund	5
Byggnaden.....	5
A T Sundin.....	6
Fönster.....	6
Genomförande	8
Fönster.....	8
Övrigt.....	11
Referenser.....	13
Kart- och arkivmaterial.....	13
Otryckta källor.....	13
Litteratur.....	13
Tekniska och administrativa uppgifter	13

Figur 1. Sundinska husets läge i Västerås stad, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan. Skala 1:25 000.

Inledning

Sundinska huset i Västerås har under 2008 fått bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse för fönsterrenovering enligt länsstyrelsebeslut daterat 2007-12-20, dnr 434-11186-07. Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen har varit antikvarisk kontrollant.

Byggnaden ligger inom riksintresse för kulturmiljövården [U24] och är även sedan 1988 förklarad som byggnadsminne tillsammans med det bakomliggande korsvirkeshuset och IOGT-huset.

Historisk bakgrund

Byggnaden

Sundinska huset uppfördes omkring 1850 åt tobaksfabrikören Axel Theodard Sundin. Arkitekten är okänd men brukar anses vara Per Axel Nyström som var en av tidens mest verksamma arkitekter.¹ Bland hans verk finns Gustavianska gravkoret i Uppsala domkyrka 1830, inredningar i Stockholms slott (t ex Vita havet) och restaureringen efter en brand i Riddarholmskyrkan 1841-1846.²

Byggnaden är uppförd i en stil som närmast kan sägas vara en sen empire eller Karl Johan stil. Exempelvis den strikta symmetrin och dekorativa friserna är typiska för denna stil. Vissa drag visar även inspiration från de nystilar som kom att göra sig gällande vid 1800-talets mitt. Den täta fönstersättningen och stora mängden av utsmyckningar är drag som närmar sig den upplösning av fasaden som blir typisk för stilidealet från 1800-talets senare hälft.

Sundinska huset har en stomme av tegel som vilar på en grund av huggen granit.³ Stomme och fasad är putsade med en slät puts. Idag är byggnaden avfärgad i en ljus gul kulör med grå detaljer. Byggnaden är uppförd i två våningar med ett förhöjt mittparti. Endast fasaden åt entrésidan är förhöjd. De lägre partierna avslutas med sadeltak medan mittpartiet avslutas med ett plant tak, omgärdat med ett gjutjärnsräcke. Taken är klädda med falsad plåt. Mitt på taket finns en åttkantig lanternin som användes som lusthus. Lanterninen kröns av en karaktärsskapande vindflöjel i form av en drake.

Byggnaden kan tillsammans med IOGT-huset sägas symbolisera den period av industrialisering av Västerås som inleddes vid 1800-talets mitt. Det nuvarande IOGT-huset uppfördes av Sundin för att inrymma en tobaksfabrik.⁴ Den delen av Slottsgatan som gick förbi tobaksfabriken fick under en period även namnet Fabriksgatan.

---

¹ Eriksson och Sjökvist 2004.

² Arkitekturmuseets arkitektregister 2008-01-24.

³ Eriksson och Sjökvist 2004.

⁴ Drakenberg 1962.

A T Sundin

Axel Theodard Sundin föddes i Nora i Västmanland (Örebro län) och inledde sin yrkesbana med en anställning i en diverseaffär i Västerås.⁵ Efter att ha startat en tobaksfabrik i Västerås blev han snart en förmögen man och han lät i kvarteret Lovisa uppföra en ny fabrikslokal för sin rörelse. Inom samma kvarter lät han snart även uppföra ett nytt bostads- och kontorshus. Sundin var aktiv inom stadsfullmäktige och hans eftermäle berättar om en person med stor social omsorg. Efter sin död lät han testamentera stora tillgångar till staden och dess befolkning, bland annat till den stadspark som fortfarande ligger söder om byggnaden.

Fönster

Den äldsta avbildningen av Sundinska huset som återfunnits vid arkivgenomgången är en akvarell av okänt ursprung (figur 2). Målningen bör vara gjord då byggnaden var relativt nyuppförd då man i förgrunden ser ett äldre trähus som föregick det hus som nu står på motsatt sida om ån. Av denna bild att döma hade huset en ljus gul färgsättning med ljusa fönsteromfattningar, gesimser och hörnkedjor samt mörkare fönsterbågar, möjligen bruna. Denna färgställning skulle även samstämma med tidsepoken då huset är uppfört.

Ett fotografi från omkring sekelskiftet 1900 visar en troligtvis något förändrad färgställning på byggnaden (figur 3). Fönstren är fortfarande mörka men det tycks även hörnkedjor, pilastrar och gesimser vara. Det är dock osäkert hur stor inverkan skuggbildning etc. har på upplevelsen av färgskiftningar på bilderna.

Nästa fotografi kan möjligen vara taget på 1920-talet (figur 4). Vid denna tid är fönstren vitmålade och kontrasterna i kulör mellan fönsteromfattning och murytor tycks något mindre än på sekelskiftesbilden.

Senaste fönsterrenoveringen genomfördes troligtvis på 1990-talet. Man använde sig då av moderna färgtyper.

Figur 2. Sundinska huset avbildat på en osignerad akvarell. Avbildningen är troligen gjord strax efter uppförandet då grannhuset i trä fortfarande stod kvar. Foto av original i VLM arkiv.

⁵ Eriksson och Sjökvist 2004.

Figur 3. Sundinska huset ans till höger, bakom trädet. Hörnkedjor, fönster och gesimser tycks ha en mörkare kulör. Möjligen omkring sekelskiftet 1900. Foto: Ernst Blom. VLM arkiv nr 435.

Figur 4. Sundinska huset, troligen på 1920-eller 1930-talet. Fönsterbågarna är vita medan omfattningarna tycks ha fasadkulör. Foto: Ernst Blom, VLM arkiv nr 486.

Genomförande

Fönster

Fönsterbågarna har renoverats på verkstad medan karmarna av naturliga skäl renoverats på plats. Eftersom endast ytterbågarna renoverats fick de inre bågarna sitta kvar i fönsterkarmarna under hela renoveringsprocessen. Fönsterbågens yttersida och karm har målats.

Droppplister har demonterats från bågarna före skrapning och återmonterats före målning. Bågarna har skrapats och slipats för att få bort ojämnheter. Den befintliga alkydfärgen är borta till stora delar. Underliggande färgskikt finns kvar då det varit fast sittande färg. Ojämnheter finns i den ommålade ytan på grund av underliggande färgskikt även om kanterna har slipats av. Trärena partier av bågarna har grundats med Wibos linoljegrund i obruten kulör. Mellanstrykning och färdigstrykning har utförts med Wibos linolfärg i kulören NCS S2005-Y10R. Löst sittande och sprucket kitt har tagits bort och ersatts med Åffa linoljekitt från Wibo färg.

Fönstret i baksidans takkupa har fått nytt karmbottenstycke och nytt bottenstycke i bågarna (se figur 25).

Figur 5. Tredje fönstret från öster räknat på andra våningen, norrsidan. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 6. Sydfasadens mittparti. Fönster före renovering. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 7. Sydfasadens nedervåning, tredje fönstret från öster räknat. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 8. Sydfasadens nedervåning tredje fönstret från öster räknat. Färgen flagnar kraftigt. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 9. Sydfasadens nedervåning, till vänster om entréparti. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 10. Sydfasadens nedervåning, till vänster om entréparti. närbild av skador i färgskikt. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 11. Originalfönsterbåge på norra sidan före åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 12. Sydfasadens över entré före åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 13. Norrsidans övervåning, femte fönstret från öster. Moderna bågar. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 14. Västra gaveln före åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 15. Lanterninens fönster före åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 16. Lanterninens fönster före åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 17. Bågarna åtgärdades på verkstad. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 18. Kanter och ojämnheter slipades men fortfarande kvarstår vissa ojämna ytor då bågarna ej skulle göras helt trärena och nedslipade. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 19. Kompletterat kitt. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 20. Droppblecken är demonterade och återmonterade. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 21. Omkittad och ommålad båge norra fasaden. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 22. Fönsterbågar på norra sidan efter åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 23. Fönster södra fasaden efter åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 24. Fönster södra fasaden efter åtgärder. Foto: Helén Sjökvist.

Övrigt

I samband med den pågående fönsterrenoveringen har två tidigare igensatta fönsteröppningar på andra våningen, norra fasaden tagits upp (figur 25-30). Rummet där fönstren sitter har tidigare fungerat som arkiv. I samband med arkivbygget sattes fönstren igen, taket sänktes och golvet höjdes med en betonggjutning för att ge rummet bättre skydd mot brand.

Vad gäller de befintliga fönsterbågarna i det f.d. arkivet har dessa renoverats på motsvarande sätt som övriga bågar på byggnaden. Eftersom innerbågen saknades sedan tidigare har en ny isolerglasruta monterats med lister på insidan av befintliga bågar.

Upptagningen av fönstren innebar att karmen, fönsterbänken och omfattningen behövdes åtgärdas då dessa delar tagits bort vid igenmurningen. I omkringliggande rum fanns exempel på hur dessa delar bör ha varit utformade även i anslutning till de aktuella fönstren. Ett försök till rekonstruktion gjordes som blev något klumpig. En justering av detta kommer att göras.

Lanterninens fönster åtgärdas våren 2009. Kittning görs om i nederkanten av två av fönsterbågarna. Bågar och karmar målas med linoljefärg. Löst sittande beslag fästs.

Figur 25. Blindfönster som tagits upp i arkivet markerade med en röd ring. Den blå ringen markerar det fönster som fått nytt karmbottenstycke och nytt bottenstycke på bågar. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 26. Blindfönster som tagits upp. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 27. Nyupptaget fönster i arkivet med nya snickerier i nischen. Fönsterbågen ej återmonterad. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 28. Nyupptaget fönster i arkivet med nya snickerier i nischen. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 29. De gamla ytterbågarna i arkivet har kompletterats med en isolerglasruta på insidan. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 30. De gamla ytterbågarna i arkivet har kompletterats med en isolerglasruta på insidan. Den nya glasrutan har fästs med hjälp av trälister. Foto: Helén Sjökvist.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Bilder från Västmanlands läns museums arkiv.

Otryckta källor

Arkitekturmuseets arkitektregister, <http://www.arkitekturmuseet.se/arkiv/databas/>.

Litteratur

Drakenberg, Sven. 1962. Västerås stads byggnadshistoria del V:2. Västerås.

Eriksson, Anders, Sjökvist, Helén. 2004. Sundinska huset - renovering av lanternin, Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen rapport B, 2004:B18. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Kulturmiljövärd Mälardalen nr:	08012
Länsstyrelsen dnr:	434-11186-07
Fastighetsbeteckning:	Kvarteret Lovisa 3
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanlands län
Socken:	Västerås domkyrkoförsamling
Kommun:	Västerås
Ägare-beställare:	Andersson Company Fastighets AB. Box 49114 100 28 Stockholm
Entreprenör:	MPA Måleriproduktion i Västmanland AB Friedningsgatan 7 721 37 Västerås
Antikvarisk kontroll:	Kulturmiljövärd Mälardalen Helén Sjökvist Stora gatan 41 722 12 Västerås